

Nr 281.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående rätt för Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag att utan iakttagande av förut stadgat villkor försända viss kvantitet malm från Gällivare till Riksgränsen; given Stockholms slott den 7 september 1914.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag må under tiden intill den 1 juni 1915 i enlighet med de närmare föreskrifter, som järnvägsstyrelsen må meddela rörande ordnandet av transporten, försända högst 100,000 ton malm från Gällivare till Riksgränsen utan iakttagande av det i § 2 femte stycket av det i 1913 års överenskommelse mellan svenska staten samt bolaget m. fl. stadgade villkor, att bolaget utöver i transportplanen angivna kvantiteter skall försända minst motsvarande kvantitet malm från Kiruna till Svartön.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 september
1914.*

Närvarande:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden VON SYDOW,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags framställning.

Hos järnvägsstyrelsen har Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag under nästlidna augusti månad gjort framställning att, under förutsättning att utskeppning av malm från Narvik bliver möjlig, till undvikande av att malmupplaget å Svartön utanför Luleå alltför hastigt fylles få försända intill 100,000 ton malm från Gällivare till Narvik utan skyldighet för bolaget att i enlighet med förut gjort åtagande verkställa returtransport av kirunamalm till Luleå; och har bolaget förklarat sig villigt tillse, att transporterna ordnas på det för järnvägen lämpligaste sätt.

Järnvägsstyrelsen.

Järnvägsstyrelsen har nu med underdånig skrivelse den 29 augusti 1914 överlämnat berörda framställning till Kungl. Maj:ts prövning och därvid anført, att styrelsen icke har något att invända mot densamma, under förutsättning att den för innevarande år med hänsyn till järnvägens transportförmåga möjliga maximikvantiteten för bolaget å linjen Kiruna-Riksgränsen icke överskrides. I enlighet därmed har styrelsen hem-

ställt, att Kungl. Maj:t måtte, med hänsyn till nu rådande sjöfartsförhållanden och vikten av att gruvdriften i så stor utsträckning som möjligt hålles i gång, medgiva bolaget rätt, under förutsättning att den bestämda maximikvantiteten icke överskrides, att, utan hinder av föreskriften i § 2 femte stycket av den mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. fl. bolag, å andra sidan, träffade överenskommelsen av den 4 april 1913 angående malmbrytning inom Kiirunavaara och Gällivare malmfält m. m., under år 1914 försända högst 100,000 ton malm från Gällivare till Riksgränsen, med villkor att ifrågavarande transport ordnas på det för järnvägen lämpligaste sätt.

Rättsförhållandet mellan staten — vilken som bekant är ägare till halva aktiekapitalet i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag — å ena, samt detta bolag, aktiebolaget Gällivare malmfält och trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan, är reglerat genom överenskommelser, som efter riksdagens godkännande under åren 1907, 1908 och 1913 träffats genom särskilda kontrakt. *Gällande överenskommelse mellan staten och bolaget.*

Ett bifall till den nu gjorda framställningen skulle, såsom järnvägsstyrelsen framhållit, innebära en avvikelse från vad som stadgats i § 2 femte stycket av den år 1913 efter riksdagens godkännande träffade överenskommelsen. Berörda stadgande (se Kungl. Maj:ts proposition nr 173 till 1913 års riksdag) har nämligen följande lydelse:

»För den händelse bolaget skulle önska att för visst fall försända malm från Gällivare malmfält till Riksgränsen, äger bolaget att efter överenskommelse med järnvägsstyrelsen få sådan transport utförd mot en frakt av 3 kronor 43 öre per ton, under villkor att bolaget utöver i transportplanen angivna kvantiteter försänder minst motsvarande kvantitet malm från Kiruna till Svartön och i övrigt så ordnar transporten av malmen, att de vagnar, som använts för malmtransporten från Kiruna till Svartön, kunna vid återgåendet användas för berörda malmtransport från Malmberget till Riksgränsen.»

Innan jag närmare yttrar mig om nu föreliggande framställning, torde grunden för nyss citerade bestämmelse här böra belysas.

Uti skrivelse i september 1910 anhöll sökandebolaget att under år 1911 få utfrakta intill 100,000 ton järnmalm från Malmbergets station (vid Gällivare) till Riksgränsens station efter en fraktagift, som med 30 procent understeg den enligt tariff 12 i statens järnvägars taxa utgående frakten för malm, och anhöll bolaget tillika, att dylikt tillstånd måtte få gälla från år till år med 6 månaders ömsesidig uppsägningstid.

Bolagets skrivelse i september 1910.

Järnvägs-
styrelsens
yttrande den
30 septem-
ber 1910.

I häröver den 30 september 1910 avgivet yttrande framhöll järnvägsstyrelsen, att den mellan svenska staten samt ovannämnda tre bolag då gällande överenskommelsen (av år 1907 med ändringar av år 1908), på grund av vilken sökandebolaget ägde frakta malm från Kiruna till Riksgränsen, från Kiruna till Svartön och från Gällivare (Malmberget) till Svartön mot i överenskommelsen närmare angivna avgifter, icke innehölle någon bestämmelse om transport av malm från Malmberget till Riksgränsen och avgiften därför. Enligt den för transporter å statens järnvägar gällande taxa skulle denna avgift utgöra 4 kronor 90 öre per ton. Ehuruval den av bolaget tillämnade transporten av 100,000 ton icke fölle inom berörda överenskommelses ram och järnvägsstyrelsen således skulle kunnat självständigt besluta i anledning av den föreliggande framställningen, hade styrelsen dock med avseende å dess sammanhang med överenskommelsen i fråga ansett sig böra underställa densamma Kungl. Maj:ts avgörande.

Enligt 1907 års överenskommelse ägde bolaget rätt att årligen frakta intill 1,200,000 ton malm från Kiruna till Svartön mot en avgift av 3 kronor 48 öre per ton, motsvarande en nedsättning av 40 % under avgifterna för malm enligt nyssnämnda för transporter å statens järnvägar gällande taxa. Under år 1909 hade bolaget transporterat 83,840 ton från Kiruna till Svartön. De för denna transport använda vagnarna hade återgått tomma från Svartön till Kiruna. Genom den av bolaget tillämnade transporten från Malmberget till Riksgränsen av intill 100,000 ton malm skulle för förenämnda vagnar uppkomma returfrakt å sträckan Gällivare—Kiruna.

Då av bolagets skrivelse framginge, att detsamma för sin del såge sig i stånd att genom växelvis sändning av malm från Gällivare till Narvik och från Kiruna till Luleå ordna transporten på det sätt, att vagnarna å linjen Gällivare—Kiruna erhöile last i båda riktningarna, skulle genom den tillämnade transporten för järnvägen uppkomma en fraktinkomst å linjen Gällivare—Kiruna i stället för att för det dåvarande transporten av de tomma vagnarna allenast medförde en kostnad. Styrelsen ansåge därför, att ett bifall till framställningen skulle vara med järnvägens ekonomiska intresse förenligt.

På grund av vad styrelsen sålunda anfört hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte förklara, att frakten för malm, som för bolagets räkning under loppet av år 1911 och tills vidare årligen intill en mängd av 100,000 ton försändes från Malmberget till Riksgränsen, måtte utgå med 3 kronor 43 öre per ton under villkor, att bolaget årligen försände minst motsvarande kvantitet malm från Kiruna till Svartön och i övrigt så

ordnade transporten av malmen, att de vagnar, som använts för malmtransporten från Kiruna till Svartön, kunde vid återgåendet användas för ovanberörda malmtransport från Malmberget till Riksgränsen, samt att järnvägsstyrelsen och bolaget skulle äga att efter sex månaders uppsägning återkalla, järnvägsstyrelsen den sålunda bestämda fraktsatsen och bolaget sin utfästelse i fråga om transporternas omfattning och ordnande.

Järnvägsstyrelsens hemställan bifölls av Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 14 oktober 1910. Kungl. brev
den 14
oktober 1910.

Sedermera ingav bolaget ansökan att på förut gällande villkor få från Malmberget till Riksgränsen transportera årligen intill 150,000 ton i stället för den först medgivna kvantiteten av 100,000 ton.

Efter det järnvägsstyrelsen yttrat sig i ämnet, biföll Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 17 juli 1912 berörda ansökning. Kungl. brev
den 17 juli
1912.

Bestämmelser om returtransport av kirunamalm till Svartön såsom villkor för transport av gällivarealm till Riksgränsen inrycktes sedermera, på sätt ovan angivits, uti åberopade stadgandet i § 2 i överenskommelsen av år 1913 och hava alltså prövats jämväl av riksdagen, vadan dess samtycke erfordras för ändring av samma bestämmelser. I nyssnämnda överenskommelse har emellertid icke intagits någon bestämmelse om viss maximikvantitet för transport från Gällivare till Riksgränsen.

Den transport av malm från Gällivare till Riksgränsen, som enligt förberörda nådiga brev och nyssnämnda överenskommelse ägt rum, har omfattat följande kvantiteter: Omfattning
av malm-
transport-
erna från
Gällivare
och Kiruna.

år 1911	102,232 ton
» 1912	143,797 »
» 1913	130,513 »
jan.—aug. 1914.	47,729 »

Huru stor andel de under januari—augusti 1914 i övrigt fraktade kvantiteterna utgöra av hela den malmkvantitet, som bolaget enligt 1907, 1908 och 1913 års överenskommelser äger rätt att under innevarande år frakta, framgår av följande uppgifter.

Bolaget äger rätt att under året transportera:

å linjen Kiruna—Riksgränsen 3,130,000 ton, varav under januari—augusti transporterats 1,938,716 ton;

å linjen Gällivare—Svartön 900,000 ton, varav under januari—augusti transporterats 824,909 ton; samt

å linjen Kiruna—Svartön 570,000 ton, varav under januari—augusti transporterats 297,775 ton.

*Departement-
schefen.*

Med bestämmelsen om returtransport av malm från Kiruna till Svartön såsom villkor för transport av malm från Gällivare till Riksgränsen torde, såsom av det anförda framgår, huvudsakligen hava åsyftats att på bästa sätt utnyttja järnvägens transportförmåga genom att utjämna transporterna mellan Gällivare och Kiruna på sådant sätt, att onödiga transporter av tomvagnar i största möjliga mån undvekes å denna del av järnvägen, där utfraktning av malm kan ske i båda riktningarna. Bolagets nu gjorda framställning är grundad å den förutsättningen, att under det nuvarande krigstillståndet i Europa avsättningen av malm över Luleå—Svartön är i väsentlig mån försvårad, men att utskeppning från Narvik däremot i större utsträckning skall kunna komma till stånd. Riktigheten av detta bolagets antagande torde, såvitt nu kan bedömas, icke kunna förnekas. Redan med hänsyn härtill kan anledning föreligga att under nu rådande undantagsförhållanden bortse från de synpunkter, som varit bestämmande vid stadgandet av berörda villkor om returtransport.

Från statens sida göras i dessa kristider stora ansträngningar för att vidmakthålla landets industri och skeppsfart samt därigenom även minska den hotande arbetslösheten. I denna riktning skulle givetvis ett bifall till bolagets framställning ock verka.

Jag tillåter mig vidare framhålla, att det för statens järnvägars ekonomi är av vikt, att transporterna å den för stark trafik med mycken personal och materiel utrustade riksgränsbanan få pågå i så stor utsträckning som möjligt. För statens vidkommande är dessutom särskilt att beakta, att staten, som äger samtliga preferensaktier i bolaget och sålunda själv är i hög grad direkt intresserad i företaget, skulle komma att tillföras, förutom ökad fraktinkomst å banan, även viss ökad vinst å gruvdriften, vilken vinst till äventyrs skulle utebliva, därest man krävde uppfyllelse av ovan omhandlade villkor.

Slutligen torde icke böra lämnas oanmärkt, att det ligger även i statens välförstådda intresse, att de utskeppnings- och försäljningsmöjligheter, som stå till buds, till det yttersta utnyttjas för att i dessa tider av penningknapphet tillföra landet ökat kapital.

Fullgiltiga skäl synas alltså föreligga för bifall till bolagets framställning, därvid såsom villkor torde böra stadgas, att överenskommelse med styrelsen träffas rörande det närmare ordnandet av transporterna. Beträffande fraktavgiften är ändring av dess belopp icke ifrågasatt. Medgivandet i fråga torde lämpligen böra omfatta tiden intill den 1 juni 1915.

Det må i detta sammanhang upplysas, att, enligt vad jag inhämtat, järnvägsstyrelsen för närvarande ligger i underhandlingar med bolaget om

anordnande för dess räkning av ytterligare upplagsmöjligheter för malm å Svartön, nämligen för upplag av en kvantitet av högst 500,000 ton utöver vad som eljest där kan lagras under vintrarna, då skeppning på grund av Bottniska vikens tillfrysande icke kan äga rum. Därest nedtransportering av malm till Svartön kommer att fortgå i samma skala, vari den nu sker, komma de där för närvarande befintliga upplagsutrymmena att i mitten eller slutet av januari 1915 helt och hållet vara tagna i anspråk och plats då icke finnas för ytterligare upplag av malm. En följd därav skulle bliva, att vid nyssnämnda tidpunkt gruvdriften i Malmberget på grund av bristande möjligheter för lagring av malmen måste upphöra. Det ifrågasatta nya upplaget torde emellertid icke böra anordnas, med mindre bolaget förbinder sig antingen att till Svartön frakta viss angiven minimikvantitet malm eller ock att för begagnande av upplagsplatsen erlagga en årlig avgäld, som ungefär motsvarar räntan å anläggningskapitalet. Förbinder bolaget sig att frakta viss minimikvantitet, skulle däri ligga en garanti, att gruvdriften och järnvägstransporterna komma att hållas i gång. Givetvis bör dock denna minimikvantitet vara så stor, att företaget kommer att lämna en nettoinkomst, som kan anses lönande. Huru denna fråga om anordnande av ytterligare upplagsutrymmen för malm å Svartön kan komma att lösas, därom lär emellertid något bestämt uttalande nu ej kunna göras, utan torde jag framdeles bliva i tillfälle att anmäla ärendet inför Kungl. Maj:t. De kostnader, som ett anordnande av dylikt upplag å Svartön betingar, torde under förhandenvarande omständigheter kunna förskottas.

Den omständigheten att nu omhandlade fråga icke är ordnad synes mig dock med hänsyn till rådande undantagsförhållanden icke utgöra hinder för bifall till bolagets förevarande framställning. Till en början vet man ju, såsom nyss sagts, ännu ej, om sådant ökat utrymme kan beredas. Och vidare är att märka, att en stor del av förra vinterns malmupplag å Svartön på grund av krisförhållandena innevarande års sommar ej kunnat utskeppas utan ännu kvarligger å Svartön. Utrymmet därstädes är således än mera begränsat än det under normala förhållanden skulle vara och bliver tydligen även med de av bolaget planerade transporterna otillräckligt. Då nu avsättningsmöjligheterna från Svartön äro i hög grad försvårade, synes det icke ligga i det allmännas intresse att påfordra ökad transport av malm till Svartön, om i stället genom den tillämnade utfraktingen över Riksgränsen säkerhet kan vinnas för att gruvdriften vid Malmberget kommer att uppehållas.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag må under tiden intill den 1 juni 1915 i enlighet med de närmare föreskrifter, som järnvägsstyrelsen må meddela rörande ordnandet av transporten, försända högst 100,000 ton malm från Gällivare till Riksgränsen utan iakttagande av det i § 2 femte stycket av det i 1913 års överenskommelse mellan svenska staten samt bolaget m. fl. stadgade villkor, att bolaget utöver i transportplanen angivna kvantiteter skall försända minst motsvarande kvantitet malm från Kiruna till Svartön.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skulle avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Henrik Carlson.